

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 06394

FLYENDIKE OYSYES

Yisrael Berkovitch

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ישראל בערקאָוויטש
פליענדיקע אַותיות

הילע: א.ל. פאך

ישראל בערקאָוויטש

פליענדיקע אותיות

פארלאג „קריטעריאָן“
בוקארעשט, 1984

פליענדיקע אותיות

מאָטאָ:

נישט משה האָט צעבראַכן די לוחות.
פאראן אַ מדרשל אויף דעם,
די דארפסט עט, זוך עט!

אויף העכסטע הייבן וואָס אַ מענטש קאָן גרייכן
איז משה געשטאנען.
די שטיינערנע לוחות די צוויי
ער טראָגט אויף די הענט.
די עשרת הדיברות פון רויט בלייבן פייער
אין שטיין אויסגעהאקטע,
נעבן זיין האַרץ,
לויכטנדיק האָבן געברענגט.

די לוחות די צוויי פון אוראלטן שטיין
אַ משא אַ שווערע און דאָך אזוי גרינג.
יעדעס אות אינעם שטיין ווערט באטראכט פון דעם נביא מיט ערע
יעדעס אות איז אַ שיתוף צו מענטשלעכער לערע.
און ער — דער פרינג פון נביאים —
מיט שטאַלץ טראָגט די לערעס אין שטיין אויסגעהאקטע
ער זעט שוין די וועלט אין איר נייעם כאראקטער
עס דארפן די לוחות דאָך זיין אַ מין נייער בראשית
עס קלאפט אים זיין האַרץ וואָס נאָר בלוט און פלייש איז:
ווי וועט די וועלט אויסזען? וואָס וועלן זאָגן די מענטשן?
זיי וועלן אים שעלטן? זיי וועלן אים בענטשן?

שווער די געבאָטן, נאָך שווערער דער שטיין איז,
נאָר פייער פון גייסט עס ברענגט אין די ווערטער
און דאָס — צו פארשטיין איז —

מאכט אז וואָס שווער איז זאָל ווערן נאָר גרינג
און משה באוועגט זיך זייער יינג און זייער פלינג.
ער הייבט אויף די לוחות
צום פאָלס וויל זיך ווענדן
נאָר פלוצעם דערזעט ער א בילד — נישט צום גלויבן!
דאָס פאָלס איז אין יובל, עס טאנצט נאָר דערהויבן,
נאָר נישט פאר די לוחות
נאָר פאר גאָלדענעם קאלב!

אנטוישט איז דער האר — זיין בליק ווערט פון צאָרן א פלאם.
די פלאם-פייער אותיות מיט מענטשלעכע לערעם
עס האָבן די מענטשן פארשעמט און פארשעמט אויך דערמיט
דעם מענטשלעכן שטאם.
פארביטן די נייטיקע ווערטער און לערעם פון פייער
אויף גאָלדענעם קאלב וואָס פארוואנדלט דעם מענטשן אין א חיה ער.

די אותיות ברענענדיק קוקן צום קאלב,
זייערע פלאמען ווערן פלינג,
יעדעס אות ווערט א ברענענדיקע שוואַלב.
פארשעמטע ברענענדיקע אותיות פון די לוחות פליען
און לאָזן לער אין לערערם הענט
די שווערע שטיינער וואָס צו דער ערד אים ציען.
דערפילט האָט משה ווי די הוילע שטיינער ווערן שווער
יעדעס פליענדיקע אות אין הארץ זיינעם
מיט טויזנט פלאמען האָט געשטאָכן.
אָן פייער איז דער שטיין א שטיין נישט מער
און ווערט ווי אלע שטיינער שווער...
משה טראכט עס איז פאר אים און פארן פאָלס
דער גרעסטער בראַך פון אלע בראַכן.
ער פילט ווי ס'פאלן אים די לוחות פון די הענט ארויס
און ער זעט ווי זיי ווערן צעבראָכן.

אפ'ז, בית'ז, נימלעז,
עס פליעז די אותיות
שפאלטן די ערד
לעכערן הימלעז.
איינציקווייז זיי פליעז
און צו מאָל מערערע אין איינעם
וואָס מיט זיי עס איז געשעז
רירט אָבער נישט קיינעם.
פון דעמאָלט, אין דוימלעז,
שוועבט דאָס ליד פון אותיות פורחות
איך נויג מיין קאָפּ און האַרץ עס.

אלף - אן אנהויב פון אמת

אלף - אן אות מיט וועלכן ס'הייבט אן יעדער איך.
אלף - אן אות מיט וועלכן ס'הייבט אן דאָס וואָרט
אָב - טאטע, דאָס וואָרט אַם - מאמע, דאָס וואָרט אַח - ברודער.
און וועמען דארף מען נאָך זאָגן
אז די ווערטער אין זיך טראָגן
אסך מערער זינען ווי א וואָרט קאָן זאָגן?

אלף - אן אות מיט וועלכן ס'הייבט אן דאָס וואָרט
ארבעט - וואָס מיינט דעם יסוד פון
אַלץ וואָס לעבט, כאלעכט און שאפט פאר דעם לעבן - ארבעט.
אלף - אן אות וואָס פירט צו אַלע וועגן פון אַלע פיר עקן וועלט.

אלף - אן אות וואָס וואכט ביי דעם אָנהויב פון אמת.
א וואָגלענדיק וואָרט וואָס זוכט נאָך זיין תיכון
א וואָרט וואָס נישט נאָר א וואָרט איז צום זאָגן, צום זען,
מען זאָל אויף דעם מוקד,
א וואָרט - אן אינהאלט פון לעבן און אויך זיין יסוד -
א וואָרט וואָס באשטייט און קאָזט זיך נישט דערשטיקן.

אמת - א וואָרט - א באגריף - א היטער פון געכטן
א מאַנער פון היינט - א וואָרענער פאר מאַרגן -
א וואָרט וואָס האָט אין זיך כוחות אומענדלעכע פארבראָנגן.
אמת - א וואָרט וואָס אריין איז אין אַלטע לעגענדעס
אז מ'האָט עס צעבראָכן, געוואָרפן צו דער ערד און געשענדט עס
און ס'וואַרפט זיך פון דעמאָלט יעדעס שטיקל באזונדער און בעט זיין
איר, מענטשן, הערט נישט אויף זוכן און קלויבן דעם
אמת וואָס מ'האָט אים צעבראָכן אויף שטיקלעך
און זוכט אים אין דערפער, אין שטעטלעך,
אין שמאָלע פארוואָרפענע ליסקלעך,

און זוכט אים אין גרויס-שטאָט, אויף גרויסע גאסן ברייטע
און לאַזט זיך גיט שרעקן און קלויבט יעדעס ברעקל
און טוט עס אין הערצער פארפלאַנצן
אויב איר ווילט דעם אמת אויפלעבן א גאנצן
און טראכט נישט קיין רגע אז איר זענט אליין
און טראכט נישט קיין רגע אז די צאָל אייערע איז קליין
עס האָט שוין דאָס וואָרט ביים געבוירן
אין זיך די צאָל פון מיליאָנען פארהוילן.
אויב כפּל'ן מען טוט נאָר פון אמת די אותיות, יעדעס באזונדער,
אויף א צווייטער קראפט — מיט זיך אליין — קאָן יעדעס
אות — צו דער צאָל פון פינף הונדערט זעקס און זיבעציק מיליאָנען דערנאָך.

אלף — אן איינס, אלף — אן איינס און אויך הונדערטער מיליאָנען,
אלף — אן אָנהויב פון וואָרט וואָס אין קלעם איז —
אן אָנהויב פון איך — אן אָנהויב פון אמת.

ברויט און ברכה

בית - אן אות - א בן-בית אין יעדער שטוב
בית - אן אות וואָס פארבעט דיך צו זיך אין שטוב אריין
בית - אן אות וואָס פארשעלט זיך די יאָרן
ווען מען מאכט עס פאר א שיתוף צו ביין.
בית - אן אות וואָס וויל פארבונדן זיין מיט
בויען - בלומען - בליען - ברויט.
בית - אן אות וואָס פרייט זיך ווען ס'איז א שיתוף צו ברכה.
בית - א מכנים אורח פארן בעקערס - געמאלעכטע פיר ווענט
בית - א שטוב וואָס הערט אין פלאם דאָס ליד פון ברויט וואָס ברענט
ווען דער בעקער האָט דאָס טעג געקנאָטן
האָט געפייפט עס ווי אויף נאָטן
אים א דאנק דאָס ברויט געראָטן
ער אין פלאם און מיר אין שאָטן.
בית - אן אות - א הויז פאר בויען - בלומען - בליען -
ברויט און ברכה.

גוט און גערעכטיקייט

גימל - אן אות - א גילגול פון א קעמל.
גימל - אן אות וואָס גייט מיט מענטשן שפּאַצירן
גייט מיט זיי צו דער ארבעט
גייט מיט זיי אויף שמחות
גייט אין פעלד ווען מען פארזייט און מען שניידט דעם גערשטן
גייט מיט דעם יידן אין גלות, אין זיין גורל, אין זיין נארן, אין זיין
גוט מאַרגן, אין זיין גוט יום-טוב, אין זיין שרייען
גוואַלד קעגן א גייער גזירה.

גימל - אן אות אין גליק, אין גראַז, אין גרוב.
גימל - אן אות וואָס באשאפן איז נישט פאר
גזילה - גזירה - נניבה -- נאָר פאר
גוט און גערעכטיקייט.

אין א דענקמאָל פאר דער אָפּענער טיר

דלֶת — אן אָפּענע טיר וואָס דארף זיך היטן פארן
דלֶת ווי מען היט זיך פארן דבר אחר
דלֶת — אן אות וואָס פֿליט אוועק פון דאָמינירן און דעמאנאָגיע און וויל
דווקא זיין דאָרט וווּ מענטשן פרווון זיך
דערגרונטעווען צום סאמע סוד פון וועלט און מענטש און ווילן
דעם סוד אנטפלעקטן ארויפציען אלס פאָן אויף יעדן
דאך און מענטשן זאָלן לויבן אים און בענטשן.

דלֶת — אן אות וואָס עפנט א טיר צום וועג צום דירעקטן
דלֶת — אן אות וואָס פאראן איז אין אלע דיאלעקטן
דלֶת — אן אות וואָס וויל זיין מיט די וואָס פארדאמען
די דם-פארגיסער וואָס טראכטן אויס פאר זייער ציל אן אייגענעם תירוץ
דלֶת — אן אות וואָס איז שטאַלץ אין אָנהויב פון וואָרט דרך-ארץ
דלֶת — אן אות וואָס וויל זיין אין צווייען מיט דעם דערבארעמדיקן
מיט דעם אביון וואָס שטייט א פארשעמטער פאר א פארמאכטער טיר
דלֶת — אן אות וואָס וויל שטיין אין א
דענקמאָל פאר דער אָפּענער טיר.

הלל אויך

הא - אן אות - וואָס רופט צו העכסטע הייכן און
הייסט זוכן דערהויבנקייט אין מענטשן.
הא - אן אות - וואָס מאכט היימיש דאָס וואָרט היים.
הא - אן אות - א פענצטער צו דער זון.
הא - אן אות וואָס ווייסט צו האַלטן אין געהיים - אהבה און קלינגט ווי א
הארץ ווען דער מענטש אין זיין הארץ זי באדארף.

הא - אן אות וואָס האַנגלט קעגן הפקר און וויל ליכער זיין אין
העלפן איידער אין העצן און אין התלהבות פאר דעם וואָס שטרעקט די
האנט צו העלפן א צווייטן אין א נויט און
הייליק איז זיין ווונטש צו זיין די
היוון פאר אלץ וואָס וואקסט און ציט זיך צו דער זון הויך
האָפנדיק אז ליבע וועט די וועלט פארפלייצן און דעמאָלט זינגען
הלל אויך.

אין וועלט און אין שלום

ואו — וועקט און וויל וויסן פארוואס
וואקסט די שרעק אויף דער וועלט.
ואו — וואכט און וויל וויסן פארוואס
וויל א וואַלקן פארטונקלעך די וועגן פון מענטשן צו ליכט.
ואו — איז וואך ביים צוקאפנס פון
וואַרט און שטאַלצירט מיט זיין אַרט אין דעם וואַרט
ווידערשטאנד קעגן אלע די לייט
וואָס וואַלטן געוואַלט אז א נייע מלחמה זאָל לאָזן
נישט נאָר מיִליאָנען נייע יתומים און נייע אלמנות
נאָר די וועלט אלס א גאנצע מיט איר וויסן און פרייד און אמונה.
זאָל בלייבן אין איין טאָג נאָך זיך אליין אן אלמנה.

ואו — אן אות
וואָס שטייט צוקאפנס פון
וויי און וויגט און ווארעמט
דערלאנגט א טרונק וואסער דעם וואָס קומט אָפּ פאר זיין
וואגן — אן אות וואָס וויל ארויספליען פון
וואנזיניקן

וואנדאליזם

און ציט פאָר צו שטיין צוקאפנס פון

ווייס — איידער אין מיטן פון שווארץ.
ואו — אן אות — וואָס פארשטייט צו
וועגן דעם ווערט פון אַלטן מענטשלעכען חלום
און שטייט אויף דער וואך
אין וואַרט וועלט און אין שלום.

א זין זיין זיין

זין — אן אות וואָס העלפט דעם וואָרט זען און העלפט אים אויך
זאָגן א וואָרט צו דער זאך און שאפט אויך דעם צויבער פון וואָרט ווען ס'איז
זויבער און קומט פונעם הארץ און פלאנצט זיך אין הארץ ווי א
זאנג וואָס ווערט געזאנג און בלייבט אין זיכרון אויף אייביקע יאָרן
זוניק און זים.

זין — אן אות וואָס זשאלעוועט נישט קיין כוחות צו שרייען עס וויל
זינגען אין כלי-זמר, מען זאָל עס נישט נוצן קעגן מענטשן אין כלי-זין.
זין — אן אות וואָס וויל זיין מיט דעם זקן ווען זיין קאָפּ איז באזילבערט
און געבן א זין זיין זיין.

חלום

חת - א חגעוודיק אות - א גדר אין חכמה
חת - א חתן וואָס זיצט אויבן-אָן אין וואָרט חופּה און חתונה
חשוב אין שענטסטן פון ווערטער - חבר.
חת - אן אות וואָס דערמאנט דעם מענטשן אז ער אליין איז זיין יוצר און
חומר - אן אות וואָס דערמאנט אין
חוב נישט גלייכגילטיג פארבייגיין דעם מינדסטן היסרון און שטעכן מיט
חוזק די חוצפהדיקע חוצפה.
חת - אן אות וואָס קוקט ארום פארחידושט פון זכר לחורבן
און קאָן זיך ניט אָפּהידושן
פון דעם וואָס ס'איז געשען מיטן אלטן פּאָלק דעם יידישן.
חת - א גדר אין וואָרט וואָס גיט דעם מענטשן פלינג
ער זאָל פליען ווי ווייט דער געדאנק זיינער פירט אים
אין וואָרט וואָס מאכט דעם מענטשן צארט
און מאכט אָבער אויך הארט ווי שטאָל אים
חלום.

פון וואַכעדיקע טעג א יום-טוב

טית — אן אות אין אָנהויב פון טאָג

אין אָנהויב פון טאט

אין אָנהויב פון טובה

אין אָנהויב פון טייער

אין אָנהויב פון טאַלץ

אין אָנהויב פון טרויער

אין דער פרייד פון יום-טוב.

טית — אן אות וואָס פארשעלט זיך די יאָרן

וואָס סע שטייט ביי דעם טיוול

און סע דארף זיגקען אין דער טומאה.

טית — אן אות וואָס טרייבט טראכטן אז יעדן טאָג

מען מעסט לויט זיין טאט

און דער מענטש דארף באטראכטן יעדן טאָג ווי א טובה

וואָס מען דארף האַלטן טייער

און דערגיין צו דעם טאַלץ

אז אין פרייד ליגט אויך טרויער

און אז דער מענטש קאָן מאַכן פון יעדן וואַכעדיקן טאָג א יום-טוב.

א יוד אז ער איז צו גרויס

יוד — אן אויסגעשטרעקטע האנט
וואָס האָט אין זיך גבורה און צארטקייט צום גלעטן.

יוד — אן אות — א ברעקל און דאָך באשטייט עס פאר צען
און פאר צוואנציק

אן אות וואָס גיט קלאנג צו דעם ליד
באהאלט זיך אין געמיט, גיט אָפּ כבוד דער מי

דערמאנט דעם מענטשן ער זאָל זיין א יוד

און הייסט אים אין לשון זיין אָפּגעהיט

ווייל נישט גאָר איינער האָט זיך די צונג אָפּגעברייט

יוד — זאָנט אויך אז קליין הייסט נישט זיין קליינלעך

דער יוד זאָל נישט פארגעסן אז ער איז א יוד —

ווייל די וואָס דערמאנען ווערן נישט מיד —

און טאָמער געשעט ער ווערט גרויס — איינער אויפן יוד —

זאָל ער דעם קליינעם יוד האַלטן טייער ווי דאָס פייער דער שמיד.

יוד — אן אות מיט חכמה, וויסן און פארשטאנד

וואָס שטייען איין אין מענטשנס האנט.

יוד — אן אות וועגן וועלכן רעב בונעם פון פשיסכע האָט געזאָגט:

„א יוד אז ער איז צו גרויס

ווערט ער אויס יוד“

ער ווערט א שטעקן און

אויס!

רעיונות פון א סופר

דער אלטער סופר זיצט און קריצט אויף פארמעט אויס
די אָנסופיקע תורה.
שוין וויפל מאָל געזאָגט האָט ער
און אויסגעציקלט יענע ווערטער
וואָס רונדן און שליסן אָפּ דער תורה'ס קרייז ...
לעניג כל ישראל בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ?
ווי וואָלט אויסגעזען זיין לעבן
ווען ער בלייבט, חלילה, אן עם הארץ?
אָט נעכטן ערשט – אָנגעהויבן האָט ער אַלס בר מיצווה –
און היינט איז ער א גרייז
וואָס עלטערט זיך אין איינעם מיט דער תורה.
ער ווייסט אז נישט זיין שיינער כתב האָט זי געמאכט
אז זי זאָל זיין „די בעסטע סחורה“.
דאָר, בסתר, שרייבט ער צו אין דעם אויך זיך א שטיקל חלק,
ער ווייסט ער טוט אן ארבעט וואָס איז הייליק.

דעם רעיון זיינעם מיט אן אנדערן פארטרייבט ער
און דעם נאָמען פון א צדיק נאָך דערשרייבט ער.
און ווי דעם צדיק'ס נאָמען אויסגעפאלן איז
ביים סוף פון שורה אין זאץ
האָט געלאָזט דער סופר דאָרט פאר אים א גרעסער שטיקל פלאץ.
אויסגעשטעלט די לאנגע למד און די ברייט-בראשיתדיקע בית
דערזעט ער אז דער צדיק זעט אים אויס
אי לענגער אי ברייטער.
איז א גורל זאך – זיך טראכט ער – אויכעט ביי צדיקים,
איינער קומט ארויס ביי אים א צארטער
אן אנדערן ער דארף אָנשרייבן ברייט און דיק אים.
עס געשעט אָבער נישט נאָר מיט נעמען פונעם מענטשן-שטאם,
דאָס געשעט אויך – טראכט ער – מיט די ווערטער סתם.

משמעות, טראכט דער סופר, און דעם שטערן טוט זיך רייבן,
אז מענטשן און ווערטער דעם אייגענעם גורל טוען זיך שרייבן.
ווערטער און מענטשן זאגן צו מענטשן און ווערטער:
טרעט אָפּ אונדז די ערטער!
מאכט פלאץ!
אייגענערומפענע - ווערטער און מענטשן - זיך פרעגן:
איך פארשווינד צי איך פלאץ?

אין דער קומענדיקער שורה קומט א שלשלת
וואָס מיינט א קייט.
הייבט אָן טראכטן שוין דער סופר צו דער יידיש-קייט
און סתם אזוי צו יידישקייט
וואָס האָט כמעט נישט מער צו זיך אַלײן קיין ענלעכקייט.

זיין חידוש ווערט אָבער פון וואָרט צו וואָרט אלץ גרעסער
ווען עס בליצט אויף א געדאנק ווי אויף שארף פון מעסער
אז מענטשן
שטארק ענלעך זיי זענען צו ווערטער
און ווערטער
שטארק ענלעך זיי זענען צו מענטשן.
ער טראכט צו צוויי ברידער
ענלעך ווי צוויי טראָפּן טוי
נאָר איינער איז זאנג - דער אנדערער שטרוי.
א וואָרט און א וואָרט
די זעלבע צאָל טראָפּן
די זעלבע צאָל קלאַנגען
ווי שכינים זיי וווינען און לעבן צופרידן
און דאָך איז גענוג נאָר איין אות
אין איינעם פון ווערטער צו בייטן
אז קלאַנג זאָל פארבלייבן
נאָר ווערטער באַקומען גאנץ אנדערע באַטייטן:
פארשרייבן - פארטרייבן
באנעגענען - בארעגענען

שיינט — פיינט
 דראַטן — בראַטן
 באגינען — באדינען.
 און מענטשן צו מענטשן, ווי ווערטער ווי צוויי,
 אויך ענלעך זיי זענען
 נאָר ענלעך — נאָר אנדערע צוויי
 די זעלבע הייך, דאָס זעלבע סוף,
 די זעלבע הויט, די זעלבע אויגן,
 זיי האָבן ביידע פון איין ברוסט
 די זעלבע מילך געזוויגן,
 דוכט זיך ביידע גוט און ווייל
 נאָר איינער האָט אין ברוסט א הארץ
 דעם צווייטנס ברוסט איז הוייל.
 ווייל נאָר איין שטריך אין איין געשטאלט
 א מענטש אן אנדערן באהאלט.

צוויי מענטשן, גלייך ווי ברידער צוויי,
 וואָס איינעם פרייט, דעם אנדערן טוט וויי.
 איינער נאָר זיין חכמה טיילט אויף טאָל און בארג ער
 דער אנדערער איז אויף א „גוט מאָרגן“ אויך א קארנער.
 ס'לעבט איינער שטאָלץ, מיט גלייכן רוקן,
 א צווייטער טוט אויף אלע פיר זיך רוקן.
 אז מען טוט א טראכט — זיך טראכט דער סופר —
 צו דער קרוין פון דער יצירה
 ווי שייך זי איז
 ווי קליין זי איז
 ווי גרויס זי איז
 ווי ענלעך ז'איז צום וואָרט
 וואָס ווערט באשטימט פון אותיות
 צו וועלכע די קינדער קוקן חירושידיס אין חדר ...

ער לייגט אוועק די פעדער.
דעם קאָפּ ער בויגט אראָפּ צום געלן פארמעט,
די רעכטע האנט שפארט אָן זיין שמערן
מיט לינקער האנט ער קרייזלט זיך די לינקע פאה
און קרייזלט אויס אין דימיון – מיט מענטשן און מיט ווערטער –
א ניגון אין דער אלטער מעלאָפּייע.

די תפילה פון ווערטער

האר פון דער וועלט, בן-אדם, דערוואך!
הער צו וואָס מיר בעטן דיך
מיט ווערטער וואָס פלאַמען אין ייִדישער שפּראַך.

היט אָפּ אונדז, בן-אדם,
פון ווערטער-פארלוימדער —
דעם כוח פון וואָרט דיינעם היט דיר און שוין דיר —
און מאַך זיי אוממעכטיג
די ווערטער-באצווינגער פון אלערליי לענדער
וואָס מאַגען ביי אונדז, אראָנאנט, גידערטרעכטיק,
אז מיר זאָלן זיין אונדזערע אייגענע שענדער.

היט אָפּ אונדז, בן-אדם,
דו האר פונעם וואָרט,
וואָס קאָנסט מיט די ווערטער
א וועלט דיר באשאפן,
היט אָפּ אונדז פון ווערטער-פיראטן
וואָס ריידן פארשטעלט
און נוצן אויס ווערטער,
אומשוֹלדיקע, ריינע,
פאר ביזע געדאנקען
און לינגס נעמיינע
און זאָגן דאָס וואָרט איז
אן אויסוורת, א זוגה,
און צווינגען עס זיין
זיין אייגענער שונא.
באשיץ אונדז, בן-אדם,
באהיט אונדז, דו האר,
פון ווערטער-פארשווענדער,

פארמייד די געפאר
וואָס קומט פון די שענדער
פון אמתן וואָרט
און שטעל יעדעס וואָרט דיינעם
אויף ריכטיקן אָרט,
עס זאָלן פארשוועכער
צו דעם ניט צוקומען
דאָס וואָרט זאָל פארבלייבן
געליימט אויף זייער גומען.

צו דיר נאָר, בן-אדם,
מיר וועגן די תפילה,
דו ביסט אונדזער האר
און מיר דיין גבורה.
געס אָן דיר מיט מוט און מיט כוח מיט שארפן
און לאָז נישט אויף הפקר מען זאָל מיט אונדז ווארפן.
נישט לאָז מען זאָל ווארפן די ווערטער ווי מיסט
און וואָרט-לעסטערער וואָרן
זיי לעסטערן אומזיסט.
פארשעס די לעסטערער פון יעדן אָרט
וואָס שרייען מיט ווערטער:
„ס'איז איבעריק דאָס וואָרט!“

מיר, מחנותוויוז מיר שטייען
מיט שטראַלן אָנגעגורט,
דו העלף אונדז נאָך באזיגען
מיט שכל אונדזער אָרט
אין דיכטערישע שורות
וואָס ברענגען טרייסט דער וועלט
אין ליבע-לידער צארמע
וואו א שיינ וואָרט עס פעלט
אין עלנטקייט פון מענטשן
ווען מענטשן זיי פארשעמען

און זייער פלאץ פארדיגטן
מיט אומרעכט זיי פארנעמען
אין אויפריכטיקע רעדעס
פאר שלום צווישן עדות,
אויף מארקטן, בינעם און סאלאָנען,
מיר פילן נאָך אין זיך דעם כוח
שטום צו מאכן די קאנאָנען.

געדענק די טעג פון דער פארמישמער שפראך אין בבל
און לאָז ניט שטיין דאָס וואָרט פאריתומט ווי אן אבֿל.

גאָלד און פייער

שווייגן איז גאָלד
און רעדן איז פייער.
וואָרט איז א פונק
וואָס קאָסט צו מאַל טייער.

דאָך האָט דער מענטש
ליבערשט דאָס פייער.
שווייגן מאכט אלט
וואָרט איז באנייער.

גאָלד איז פארמעג
נאָר שווער אין די וועגן.
אוצר פון וואָרט
קאָן לייכט זיך באוועגן.

שווייגן איז גאָלד
מיט גאָלד מאכט מען שווייגן.
גאָלד פירט אראָפּ
וואָרט מאכט דיך שטייגן.

צאָלט אלץ דער מענטש
פאר וואָרט זיינעם טייער
און גייט פארן וואָרט
אפילו אין פייער.

דער ווייס-בלאָער הימל פארטונקלט זיין בלאָ

עס קומט א טאָג
ווען אויך מענטשן וואָס האָבן טויטע זאכן באלעבט און פאראייביקט
מוזן פון לעבן זיך שידן און שטארבן.
הל איז דאָס אויך אויף דעם
וואָס געשענקט האָט זיין פאָלק און זיין לאַנד
דאָס לאַנד און דאָס פאָלק אין א שפיגל פון פארבן
אין שפיגל זיין נאָמען דאָס פאָלק און דאָס לאַנד זאָל אים ארבן.

געקומען איז דער טאָג
אין אלט-באנייטן לאַנד ישראל
אז שטארבן דאָרטן זאָל א פארבן-צויבערער א גדול.
א לעבן-לאַנג ס'האָט פון זיין געטלעכער האנט
זיין לאַנד און זיין פאָלק דורך אלערליי פארבן געשפרודלט.
מענטשן און ביימער
שטיינערנע פעלדער און שיטערע וועלדער
פייגל און גראָזן און וואסערן מילדע
טרויבן און טייטלען און פייגן און איידעלע פלאנצן,
ישיבה-בחורים, קיבוצניקעס שיינע ווי זאפטיקע מאראנצן,
געמאכט האָט ער אַלע זיי זינגען אין פארבן
אין פארבן צו טאנצן.
פאראייביקט דאָס לאַנד און דאָס פאָלק
גענאנגען מיט זיי אין צרות, ניסיונות,
א לעבן געארבעט ווי א פלייסיקע בין
איצט בלייבט דאָ א נאָמען — ראובן רובין.

עס פלייט זיין געדאנק צום לאַנד פון געבוירן
וועלדער עס רוישן און דוינעס פארגעמען די אויערן
נאסן און געסלעך קומען צו פליען
און לאָזן זיך זען ווי אין אמאָליקע דערוואכנדיקע אינדערפריען.

דער מייסטער דאָס אלץ באַגריסט מיט א שמיכל
און טראַכט: ווען ער האַלט נישט ביים שטארבן
וואַלט ער נאָך דאָ און דאָרט
צונגעבן עטלעכע פאַרבן.
ווי זענען די מענטשן – חברים געטרייע
צעזייט און צעשפּרייט
ס'טוט די וועלט זיי נישט סטייען.
און דער וועלטן-ווירווואַר ווערט אלץ ווילדער און ווילדער ...
דער מייסטער דערווייטערט זיך
פון נאָר נאָענטע בילדער.

פּלוצעם דערזעט ער א חבּר אן אַלטן – א גרייז א נאָר מילדער
זיין ווייסן קלוגן קאַפּ ער זעט ווי אויסגעהאַקט
פון ווייסן מירמלשטיין.
ס'איז נישט קיין אנדערער נאָר ארטור רובינשטיין.

זיי שווייגן און קוקן זיך ביידע אין די אויגן ...
פון פאַרב און פון קלאַנג – גייט אויף א רעגנבויגן.
אויפן בליק פאַרשטייען זיי ביידן:
געקומען די צייט פון זיך שיידן.

אָרטור רובינשטיין גייט צו צום קלאַוויר
ווי א כהן-גדול צום ארון קודש.
איין רגע און אלעם שטילט:
אָרטור רובינשטיין שפּילט.
פאַרביקע קלאַנגען
פאַרבן וואָס קלינגען
גייען אויף פון אונטער זיינע טרויריקע פינגער.
מיט פונקען עס שפּריצן די שוואַרץ-ווייסע קלאַווישן
קלאַנג און פאַרב – צייט און רוים זיי פאַרווישן.
דער קלאַנגען-צויבערער שפּילט
דער פאַרבן-צויבערער ווי דורך א פאַרבן-שלייער הערט.

דאָס לעבן פירט איצט דאָ א שמועס מיט דעם טויט
דער טויט זעט ווי'ס לעבן איז פלאם נאָר און ברען
און איבער דעם שמועס עם קלינגט די מוזיק פון שאַפּען.

די קלאנגען פילן אָן דעם רוים
און אלץ פארוואנדלט זיך אין א נישט-דאָיקן טרוים.
דער פארבן-צויבערער איז איצטער ווייט
אין אלטע ווייטן און צייטן
עס מישן זיך די בילדער
מאָדאָוויש-וואלאכישע
מיט חומשדיק-תנ"ך-ישע
מחשבות גייען און קומען
ווי לעבעדיקע און אָפגעלעבטע בלומען
סוף כל סוף קומט דער סוף
צום פויגל, צום בוים און צום מענטשן,
איין קאָליר ווערט פון אלע קאָלירן
און דאָס איז דער אייביקער גאנג
פון אלע פארבן-געזאנגען עם ווערט
איין פריילעך און טרויריק געזאנג
וואָס צעקלינגט זיך ווידער אין פארבן
און לעבט און קלינגט און שיינט
און גרייט זיך צו שטארבן.

אין אלט-באנייטן לאנד ארץ ישראל
איין רגע אלעס שטילט:
ראובן רובין גרייט זיך צו דער לענגסטער גסיעה פון אלע גסיעות
און ארטור רובינשטיין שפילט מיט טרערן אויף די וויעס.

משמעות געשעט עפעס דאָ.
דער ווייס-בלאָער הימל
פארטונקלט זיין בלאָ.

דריי פילאָסאָפּן

די דריי פילאָסאָפּן – אין גאנצער שטאָט כאקאנט
נישט געווען זענען מארקס, נישט ספינאָזא, נישט קאנט.
געווען זענען אלע פילאָסאָפּן די דריי
שוך-פּוּצערס אלע – מיט קעסטעלעך פאר זיי.

געזעסן אין שכינות אויף בענקעלעך קליינע
שטודירט אונדזער וועלט לויט די פיס.
דערקענט אלע מענטשן – איידעלע, געמיינע
און געזאגט ווי זיי זענען: שייך אָדער מיאום.

געזעסן זיי זענען אויף דער שטאָט'ס גרעסטער גאס
די וועלט דאָרט שטודירט נאָר פון דרויסן,
באטראכט יעדן איינעם, מיט ערנסט, מיט שפאס,
פארשטאנען וואָס יעדער איז אויסן.

דער ערשטער געהייסן האָט אריה מיט דער נאָז
אויף נאָז ער געהאט האָט א גוליע – א קארטאָפּל
שטענדיק פארהאוועט – גרויס ווי א ריז
און פלינג ווי א רוח אין פאנטאָפּל.

באמערקט האָט ער, אריה, דערשמעקט מיט דער נאָז,
אז פיס ווען זיי לויפן, זיי לויפן פאר גויט.
„דאָס יאָגן זיך, רייסן זיך, פרעגט איר פארוואָס?
ס'איז אלץ פאר דעם שטיקעלע אָרעמען ברויט“.

אלץ וואָס געטראָפּן עם האָט זיך אין שטאָט
בשתיקה, צי אָפּן, צי הינטער א פלויט,
פלעגט זאָגן רעב אריה ס'איז גאָרנישט קיין סוד
„ס'איז אלץ פאר דעם אָרעמען שטיקעלע ברויט“.

טרעפט זיך רעב אריה'ן און אומגליק א גרויס
זיין זון דוד-משה פארשווינדט און איז אויס!
עס פליען חדשים, עס פליען אויך יאָרן,
דער זון איז נישטאָ. ווער ווייסט וווּ פארפאָרן?

נאָך יאָרן און יאָרן עס קומט אָן צו פאָרן
אין שטאָט א פארשוין - א מין אימפרעסאר -
ער דינגט אָפּ א זאל און קלעפט אויס פלאַמאטן
און צאָלט אָפּ אן אווער דערפאר.

דאָס וויל עו - זאָגט ער - די שטאָט איבערראשן
און אָפּגעבן כבוד אויך איר
אין זאל וועט אויפטרעטן אין פראק און נאמאשן
א נאָר וועלט-בארימטער יידישער פאקיר.

זיין נאָמען פארשטעלט איז - ער הייסט דארסא מאור
שוין לאנג פון זיין היים ער אוועק איז
דער עולם וועט קוקן און גאפן און זען ווי
מען קלאפט אין דער צונג זיינער טשוועמעס ..

מען לעכערט זיין צונג אים און ס'גייט נישט קיין בלוט
באָרוועס אויף קוילן ער גייט ווי שפאצירן
ער וויגט זיך און לייגט זיך און טאנצט אויף א דראָט
דער גרעסטער פאקיר פון דעם לאנד פון פאקירן.

פארשפרייט זיך א קלאנג און רעב אריה דערווסט זיך
אז ס'איז דער פאקיר זיין זון דוד משה
פארשווינדן איז ער - ווי א יינגל עס גלוסט זיך -
אוועק אין דער פרעמד ערנעץ ווערן אן עושר.

עס טומלט די גאס און עס קאכן זיך געסלעך
מען ווארט אומגעדולדיק, מען פרעגט וואָס דער צוועק איז,

דוד-משה דער שאַלטסיק וואָס פלעגט קאטישען פעסלעך
יאָל לאָזן מען זאָל אים אין צונג קלאפן טשוועקעס.

די שטאַט וויל אים זען שוין, ווי זעט ער איצט אויס?
און וואָס וועט ער זאָגן זיין טאטן? מען קוקט קוים ארויס.
מען לויפט צו רעב אריה'ן — ער שטאַלץ איז און גרויס:
זעט איר שוין, חברה, וואָס פון אריה'ן איז ארויס!

דער טאָג איז געקומען — עס קומט דער פאקיר!
די שטאַט איז נעגאנצען צום צוג אים אָפּווארטן
אים אויפנעמען שוין ווי עס פאסט א בן-עיר
ווי א חשובן נאסט א לאנג שוין דערווארטן.

רעב אריה איז אויך דאָ. ער רעדט נישט — ער שטראַלט
ער זעט שוין זיין זון אין דער נייער געשטאַלט.
פון דער היים איז אוועק ער אָן א געזעגענען
ווי וועט ער איצט אים, נאָך יאָרן, באגעגענען?

דער צוג איז שוין דאָ, דער עולם זיך שטופט,
נאָר דער אימפרעסאר האָט דעם עולם צעטריבן.
אראָפּ איז פון צוג א פארשוין אין א לייַלעך ביז איבערן קאָפּ
אויף לייַלעך מיט שוואַרץ אָנגעשריבן:

דארטא מאור — איינס פון די וונדער די זיבן!
געווארט האָט א דראָזשקע — דער פאקיר איז ארויף
א בייטש פאר די פערדלעך — די דראָזשקע אנטלויפט
דער עולם צעגייט זיך — און אריה מיט דער נאָז איז געבליבן.

דער זאל איז געפאסט — א נאנץ לאנגער קלונג
דער פאקיר אויף דער בינע שטעקט ארויס די צונג.
ס'איז ער — דוד — משה-די טשוועקעס דערנעבן
איצט וועט מען זען: שטארבט ער, צי בלייבט ער ביים לעבן?

מען קלאפט אין זיין צונג אים א טשוואַק נאָך א טשוואַק
גלייך גאַרנישט אים מיינט מען! דער עולם — פארווונדערט!
א האַלבע שעה שטייט ער אזוי נישט גערירט.
רעב אריה קוקט צו און חלשט אין זאל, מיט טראַפן מ'האַט קוים אים דערמונטערט.

געענדיקט די קונץ — מען שרייט בראַוואָ! ביים!
רעב אריה שטייט קוים אויף די פיס
דער עולם וויל זען פון דער גאַענט דעם פאקיר
נאָר ווער לאַזט דען צו — פארריגלט די טיר.

עס היט אים געטריי, ווי א הונט, פאר דער טיר
אליין דער פארשוין וואָס איז זיין אימפרעסאר
ער לאַזט נישט צו קיינעם — ס'איז מיד דער פאקיר
איצט ריידן מיט אים איז פאר אים א געפאר.

נאָר חברה זיך לאַזט נישט — מען פרוווט אים דערקלערן
אז דאָס וואַלט געהייסן רעב אריה'ן פארראטן.
ווי קאָן אזוינס זיין — אן אייגענער זון
זאָל נישט ריידן א וואָרט מיט זיין אייגענעם טאטן.

מיט בייזן, מיט גוטן — ער גייט אויף דעם איין
און לאַזט שוין רעב אריה'ן צו דוד-משה'ן אריין.
דער עולם אין דרויסן קאָכט זיך און פירט דעם פארעד:
טשיקאווע צו הערן וואָס טאטע און זון האָבן ביידע גערעדט.

ס'האַט קיין סך נישט גענומען און רעב אריה איז ארויס:
גוי? ווי אזוי טוט ער? צו וואָס? ווי האַלט ער עס אויס?
ביינט אָן זיין קאָפּ דער אלטער רעב אריה
און ווייזט מיט דער האנט אראַפּ צו די פיס:

פון ווען אָן איך זאָג שוין און שריי אלץ און טענה
נאָר קיינער הערט צו זיך צו ווערטער צו מיינע.
פיס ווען זיי לויפן טרייבט זיי די נויט
ס'איז אלץ פאר דעם אָרעמען שטיקעלע ברויט.

דער צווייטער געהייסן האָט יאנקל די לילקע
די פיס – האָט כאמערקט ער – זייער ארבעט איז טרעטן.
איין מענטש טרעט דעם צווייטן ווי מען טרעט אויף א פילקע
און ס'העלפט נישט קיין שרייען, עס העלפט נישט קיין בעטן.

און נאָך האָט כאמערקט ער ביים אייגענעם פאך:
צו לעדער און פעל זענען מענטשן געגליכן.
די לעדער זאָל גוט זיין מוז די פעל זייער אסך
ליגן אין שמוץ, ביים דובען, ווו די ווערעם דאָרט קריכן.

פארשטייט נאָר דעם רעיון – ער איז טיף און איז שארה!
אויך דאָס מיט א מאָס! ווייל, טראכט נאָר פארקערט,
ליגט מען אין שמוץ דאָרטן מער ווי מען דארף
צעקריכט זיך די פעל און קיין לעדער נישט ווערט.

דער מענטש זאָל זיין מענטש ער מוז אסך ליידן
און נאָרנישט אין לעבן זאָל אים אָנקומען גרינג.
ער מוז תמיד גרייט זיין דעם שקר אויסמיידן
און וויסן דאָס לעבן איז נישט סתם א טאנץ און א זינג.

נישט איין מענטש זיך שפייגלט אין שיק וואָס זיי גלאנצן
די לעדער איז שיין און דער פיס פילט זיך גוט,
נאָר ווער ס'האָט געליטן פארגעסט מען אינגאנצן
ווער טראכט דען צו ליידן? צו דעם דארף מען מוט!

דער מענטש קאן דורך ליידן נאָר ווערן מער מענטש
און קומען צו זיך דורך וועגן נאָר גייע
און דאָס איז דער חילוק פון מענטש וואָס איז מענטש
צום מענטש וואָס נאָך ציט צו דער חיה.

אזוי פלעגט רעב יאנקל די לױלכע אלץ ריידן בשעת ער
די שיד האָט געפּוצט זיינע קונאים.
גערעדט האָט אָן כּעס ער
דאָס היטל פּון קאָפּ האָט באצירט, ווי א קרוין, אים.

מיטן קאָפּ אראָפּ האָט ער גערעדט צום קאָפּ ארויף
די קונים פלעגן הערן — געקוקט ווי די בערשטלעך טאנצן
און געטראכט זיך — זאָל ער ריידן
ביז ער ענדיקט וועלן ביידע שיד זיין ריין און גלאנצן.

דער דריטער געהייסן האָט זיידל
א נאָמען וואָס גראמט זיך מיט איידל
דער גראם פאסט זיך דאָ פאָטערלעך, מאמעש,
דער מענטש איז אים ווערט געווען ממש.

געזעסן איז זיידל פארן קעסטעלע, שטיף
און כמעט נישט גערעדט מיט די שכנים.
ס'האָט יעדער געטראכט און גערעדט וואָס ער וויל
ער האָט נישט געטשעפעט מיט קיינעם.

ס'האָט זיידל גערעדט און געחברט זיך שטארק
מיט פייגל וואָס האָבן אויף ביימער די נעסטן.
מיט זיי פלעגט ער שמועסן — אין ווערטער נאָר קארג
און זיי אים באטראכט פאר דעם חבר דעם בעסטן.

ווי קומט ער צו פייגל? די פייגל צו אים?
דאָס מעג מען פאר לייטן דערציילן.
און דאָס טו איך איצט — כל זמן איך גערענג
און זאָג צו קיין וואָרט נישט פארפעלן.

געווען א שעה אין טאָג ווען זיידל פלעגט אויך עסן
געוויינלעך פארן קעסטעלע ווו ער איז געזעסן.

וואָס קאָן שוין א פּוּצער דאָרט עסן – פּאַרשטייט זיך קיין קונגל קיין זיסן
נאָך אז זיידלעך באשערט איז זיין אָרעם, דאָס דאַרפן די פּייגל נישט וויסן.

איז וואָס ער געהאַט האָט – דעם אָרעמסטן ביסן
דערפון האָט געלאָזט ער אויך די פּייגל געניסן.
פון פּאַרטוך דערלאנגט זיי ביים ראנד פון טראָטואר
צו זען ווי זיי עסן געווען איז זיין שכר.

נאָך איין מאָל ס'האָט זיידל די ברעקלעך געשיט
ביים ראנד פון טראָטואר נישט אים בעסטן
און עטלעכע ברעקלעך אומגערן צעשיט
אביסעלע גענטער צום קעסטל.

באַמערקט האָט ער דאן ווי די פּייגל לייבט שפּאַנען
און כאַפן די ברעקלעך אויף גיך.
פון דעמאָלט האָט זיידל שוין איטלעכן טאָג
די ברעקלעך געשיט אלץ גענטער צו זיך.

צו ביסלעך, צו ביסלעך, האָט זיידל געלערנט
די פּייגל מיט אים פון איין פּאַרטוך צו עסן.
ערשט דעמאָלט זיין פרייד האָט געשיינט און געשטערנט
און ער איז ווי שלמה המלך אויף זיין בענקעלע געזעסן.

געקומט האָבן קינדער און מענטשן דערוואַקסענע
ווי זיידל פלעגט פּראַווען מיט פּייגל א סעודה,
ווי זיידל פּוּצט שייך מיט פּייגל אויף די אַקסלען.
ער טוט זיך זיין ארבעט און זיי זינגען א לידל.

וואָס זינגען די פּייגל? וואָס צוויפטשען זיי דאָרט ?
פלעגט אייגער צו מאַל זיידלעך פּרעגן.
זיי זינגען א דאַנק פאַר דעם רויקן אָרט
וואָס שפּאַרט זיי דאָס בלאַנדזשען אויף וועגן.

ווער ווייסט ווער זיי זענען — פון זואנען זיי קומען
ווער ווייסט צי פון פליען זיי אויכעט נישט מיר.
קאן זיין זיי דערזינגען א ניגון א שטומען
וואָס נישט אויסגעזונגען עם האָט, ווען א ייד.

די שטאַט האָט געוואוסט אז זיידל ער רעדט און חברט זיך שטארק
מיט די פייגל וואָס האָבן אויף ביימער זייערע געסטן
מיט זיי פלעגט ער שמועסן — אין ווערטער גאָר קארג
און זיי אים באטראכט פאר זייער חבר דעם בעסטן.

שמעון דער טרעגער און דער קאפיטאן

שמעון געווען איז א פשוטער טרעגער.
זיך שטענדיק געפרעגט צי פארניגען זיך מעג ער
צו האָבן כאָטש איין מאָל א רויגן טאָג
נאָר אייביק געהאַרעוועט, תמיד נעיאָגט
און קיין מאָל געהאַט האָט ער ברויט צו דער זעט.
זיין טיש איז קיין טיש נישט, זיין בעט נישט קיין בעט.
ס'האָט קיין מענטש אין לעבן געזאָגט אים גוט מאָרגן
אז ער האָט געזאָגט האָט מען קוים אים געענטפערט
מיט האַלבן מויל - דאָס וואָרט ווי דערוואָרגן.
אין שיל אן עליה? ווער האָט אים אין זיין?
וואָס ליבע איז? כבוד? ער ווייסט נישט דערפון.
געטראָגן האָט שמעון מיט יאוש דעם יאָך
צו וואָס זיך באַקלאָגן - געזונט איז ער דאָך!
מען קאָן אויך אָן כבוד אָפּלעבן א לעבן!
פארוואָס קומט אים כבוד? און ווער זאָל אים געבן?
אָן כבוד צו לעבן - טראַכט שמעון - פארשטיי איך,
ווי ווער איך נאָר פטור דעם ביזן רוצח?
דער ביזער רוצח איז שמעון'ס א שונא,
ער איז קאפיטאן און איז שמעון'ס א קונה
א קונה וואָס לאָזט זיך א גאנץ יאָר באדינען
און גיט נישט קיין גראַשן קיין מאָל צו פארדינען.
זעט טראָג אים, קאסטנס, ריים אָפּ דיין געזונט
און אז ס'קומט צום באַצאָלן רייצט אָן ער דעם הונט.
נישט איין מאָל געטרעטן ער האָט שמעון'ען עלעהיי מיסט,
געהרגעט געשלאָגן אים, שיער נישט געממית.
געדולדיק האָט שמעון די שאַנד אויסגעטראָגן,
מיט וועמען זיך קאָרן? פאר וועמען זיך קלאָגן?
געטרייסט האָט זיך שמעון פאר אַלדאָס שלעכטס, ביזן,
מיט איין געדאַנק: דער טויט וועט אויסלייזן!

נאָר הערט וואָס עס טרעפט זיך — איר וועט דאָס נישט גלייבן
נאָר ניי שאַץ דעם ברעג פֿון פּאַנטאַזיע ביים לעבן ...

עס גייען די טרענערס נאָך שמעונו'ס לוייה
זיי טראָגן דעם ארון ווי ברידער געטרייע,
מען וויינט נישט, מען קלאַנגט נישט — מען טוט זיך נאָר זאָגן:
געטראָגן, געטראָגן, זיך אויך אָפּגעטראָגן ...
אין וועג צום בית עולם, ווער קומט זיי אנטקעגן?
איר וועט נישט דעראָטן — אומזיסט אייך צו פרעגן.
דער בייזער רוצח, דער קאפיטאַן, וואָס טוט זיין קאַמפּאַניע איצט פירן
צו א פּאַראד ווו זיי דארפן מארשירן.
דער גזלן, ער ווייסט נישט ווער ס'לייגט אינעם ארון,
ער ווייסט נאָר ס'א מינהג פֿון יאָרן און יאָרן,
נישטאָ וואָס צו טראכטן, נישטאָ וואָס צו קלערן,
מען באגעגנט א לוייה מוז מען דעם טויטן באערן.

באפוילן ס'האַט ער טאקע דער קאפיטאַן
די זעלנער, צו שטעלן געשפּאַנטער זייער שפּאַן
און נעמען די ביקסן פֿון אקסל אין האנט און זיי ווענדן אויף רעכטס
פאר אן ערן-סאַליוט!
און ער אליין — דער קאפיטאַן
האַט צוגעלייגט זיין רעכטע האנט צום אָפיצירסקע הוט.

אזוי האָבן דער קאפיטאַן און זיין קאַמפּאַניע
פאר שמעונו'ס ארון פארביימארשירט
בעת די טרענערס האָבן שמעונו'ען, אויף זיין לעצטן וועג,
צום עולם האמת געפירט.

געשטאָרבן דער באַם

געוויסט האָבן אלע — די שטאַט און די גאס
אז פנחס דער קלעזמער, ער לעבט פונעם באַם.
ער לעבט נישט פון שפּילן, ער לעבט פון פארדינגען,
דעם באַם ער פארדינגט, פאר די קלעזמער'ישע יינגען.
אמאָל פלעגט אויך פנחס אליין אויף אים שפּילן.
פרנסה בצימצום — דעם הונגער צו שפּילן.
געשפּילט האָט ער געטלעך, אין זאָלן, אין הויפן,
מיט אים די קאפעליע איז געגאנגען אויף שרויפן.
געשפּילט האָט ער טעגלעך — נאָר שבת איז שבת:
„שבת זאָלן געבן קאָנצערטן די זשאבעס“.
געוויסט האָבן אלע — דער ייד און דער פויער
אז שבת וועט פנחס נישט גרילצן אין אויער.
נאָר שבת צו נאכטס, ווען ס'באווייזט זיך א שטערן,
ערשט דעמאָלט לאָזט פנחס דעם באַם זיינעם הערן.
ווען פנחס דערפילט האָט זיין כוח אים פארלאָזט
האָט ער זיך פון שפּילן, מיט טרויער, אָפגעלאָזט.
„שפּילן, דאָס מיינט נישט נאָר פירן דעם סמיטשיק אהין און אהער,
ווער ס'שפּילט מוז אויך פילן און פונקט ווי דער עולם אויך לאָזן א טרער“.
פרנסה בצימצום — ווערט קלענער און קלענער,
נאָר פנחס געוויינט איז און פאסטן — דאָס קען ער.
דאָס קען גוט זיין ווייב אויך, ליפּשע די רויטע,
זי רעכנט זיך לאַנג שוין צווישן די טויטע.
אזוי, שוין זינט יאָרן, עס שלעפט זיך דאָס לעבן,
עס גייט נישט פיל בעסער די שכנים דערנעבן.
זינט יאָרן אזוי — נישט מען לעבט, נישט מען שטארבט —
ליפּשע ווערט בלאַסער און פנחס — ער דארבט.
די כוחות ניט סטייען, דאָס קול דינט ניט מער א כלה באזינגען,
האָט אָנגעהויבן פנחס דעם באַם צו פארדינגען.
נאָר דאָך, ער געטרויט אים נישט טאקע סיי וועמען,

ער לאזט נישט דעם כאס זאָלן שקצים פארשעמען.
 „א כלי צום שפילן איז גישט פאר קיין שפאס“.
 און פנחס גייט מיט און היט אָפּ דעם כאס.
 ער הערט דעם כאס וויינען — ווייל ער פילט נישט זיין האנט —
 און פנחס וויינט מיט, ווו ער זיצט, ביי דער וואנט.
 זומער און ווינטער, פון היץ און פון קעלט.
 דעם כאס ער היט אָפּ, ווי'ס טייערסטע אויף דער וועלט.
 ווינטער אין שטיבל איז קאלט און ס'איז נאס
 מוז מען, פארשטייט זיך, איינהילן דעם כאס.
 אונטער די מאנטלען, שלאָפן ליפּשע און פנחס, די פיס נישט אויסגעשטרעקט
 און מיט דער קאָלדע האָט פנחס דעם כאס צוגעדעקט.
 דערמיט האָט זיך פנחס נישט קיין שיינעם צונאָמען דערוואָרבן,
 ס'האָט אים אָבער ווייניק געקרענקט — ער איז אינגיכן געשטאָרבן.
 באגלייט האָבן אים קלעזמער — נישט נאָר איין קאפעליע
 און מספיד געווען האָט אים דער עלוי רעב עליע.
 געזאָגט האָט רעב עליע: „א קלעזמער מאכט טרויריק און פריילעך
 און דערמיט ער שטייט נישט ארונטער פון דוד המלך“.
 די קלעזמער געוויינט האָבן ביי די ווערטער פון לויב
 און געטראכט זיך: א קלעזמער — א מלך, וואָס איז דער מענטש? שטויב.
 און ליפּשע איז געשטאנען אין טרויער געהילט
 און איינס נאָר געטעהנעט: „ער האָט זיך פארקילט!
 ער האָט דעם כאס די קאָלדע געגעבן
 און זיך דערמיט פארקירצט דאָס לעבן“.
 און טאקע אין יענער נאכט האָט זי פון כאס די קאָלדע אראָפּגעצויגן
 זיך איינגעדעקט די פיס און אויך איר קאָפּ מיט די פארוויינטע אויגן.
 דער כאס איז געשטאנען, געציטערט פון קעלט.
 דער סמיטישק דערנעבן — א פאריתומטע וועלט.
 נאָך עטלעכע טעג עם זענען געקומען די קלעזמער'ישע יינגען
 ביי ליפּשען דעם כאס פאר א חתונה פארדינגען.
 זי גייט צו צום כאס, נעמט אים אָן מיט א טרויריק געמיט
 און פילט ווי אונטער אירע הענט דער כאס זיך צעשיט.
 גערעדט האָבן אלע — די שטאָט און די נאס:
 געשטאָרבן איז פנחס — געשטאָרבן דער כאס.

לאָמיר זיך אויפהערן דינגען

נאָך פּערציג יאָר פון אונדזער בראַך
און נאָך נישט אָפּגעשאצט זיין גרייס אים
מען אמפּערט זיך, מען דינגט זיך נאָך
פאר מינערן די צאָל פון מתיים.

די מינערער זענען נאָך פיין
זיי ניבן צו אז מ'האָט געמאָרדעט
זיי זאָגן נאָר ס'איז קיינעמס שולד
דער פירער האָט דעם מאָרד פאראַרנט.

נישט זעקס מיליאָן — זאָגן זיי — ווי מען שרייבט
אין די יידישע בלעטער
מ'האָט געמאָרדעט נאָר פינף,
איין מיליאָן מען האָט צוגעשטעלט שפעטער.

פאראן פראָפעסאָרן וואָס טוען דעם ענין שטודירן
אין דייטשלאַנד, אין ענגלאַנד, פאראייניקטע שטאַטן
דער אויספיר: דאס שטודיום איזט שווער, פאסט אָנע ענדע
זעקס מיליאָן? איינע וואהרע לעגענדע!

עס בלייבט נאָר צו ווארטן אויף תחית המתים
ווען אלע פארנאזמע פארברענטע
דעם הונגער פארלאָזטע און לעבעדיק באגראָבענע
וועלן מארשירן אין סקעלעטן-עשאלאָגען

און לאָזן זיך ציילן אין די מיליאָנען.
דעמאָלט וועט זען יעדער מערדער און רודף
די זעקס מיליאָן אין דערצו נאָך אן עודה.

יעדער איינער פון די מתים וועט אָננעמען די פּראָפּעסאָרן
און ווייזן זיי ווער ס'איז געווען זייער מערדער.
סקעלעטן לעבעדיקע וועלן טייטן מיט די פינגער
אין טאָג פון תּחית המתים
און אָנווייזן אויף די מערדער : דאָס איז ער! איך דערמען אים!
איך ווייס אים!

— דער האָט געהייסן אין פּלאַמען מיך וואַרפן
— דער האָט דעם רינג פון מיין האַנט אָפּגעצויגן
— דער האָט געשאָסן מיר גלייך אין די אויגן
— זאָל מען אונדז היינט ציילן
און מיר וועלן דערציילן אלץ וואָס מיט אונדז איז געשען
דערציילן דעם אמת פארשטעלטן
עס זאָלן אים הערן איין מאָל פאר אלע מאָל בידע וועלטן.

איז לאַמיר זיך אויפהערן דינגען
וואָס שפּילט שוין אַ ראָלע די צאָל.
די טויטע ווערט סיי ווי נישט גרינגער
לאַזט רוען דאָס אש זייערס אין טאָל.

און לאַמיר נאָך וואַרטן מיט ציילן דעם בראַך
און לאַמיר נישט מעסטן זיין גרייס אים.
דער טאָג פון סך-הכל פארשפּעטיקט זיך נאָך
ער קומט מיט דעם טאָג פון תּחית המתים.

איך ווייס אז ס'איז ביליק

פאר אלץ וואָס מיר פון יאָרן טויזנטער
אויף אָט דער וועלט געניסן —
אין א געמיש פון ביטער און פון זיסן —
פאר אלץ מיר דארפן שעלפן אָדער בענטש
צו מאָל אויך זיך
צו מאָל א צווייטן מענטשן.

איין מענטש האָט אויסגעטראכט דאָס ראָד
א צווייטער — ווי מען פליט צו דער לבנה.
ס'האָט איינער אויסגעטראכט די רוט
א צווייטער האָט אנטפלעקט די קלאנגען פון א סטרוגע.
ס'האָט איינער אנטדעקט דעם כוח פון א געשפאלמענעם קערן
אן אנדערער אן אפאראט מען זאָל זיך קענען אונטערהערן.
ווען איינער האָט באוויזן ווי גוט ער איז אין מאָרד באהאוונט
אן אנדערער אנטדעקט האָט
ווי א געשטאָרבענער קאָן בלייבן, ווי אמאָל, באוועגלעך, אויף א לייוונט.
ווען איינער האָט פארלאנגט אז מנטש זאָל לעבן פריי און גראָד
אן אנדערער האָט אויסגעטראכט דאָס שטעכל-דראָט.

דוכט זיך וואָס — א דראָט כאַבלימלט דאָ און דאָרט
מיט דראָטן-שפיצן
ווער וועט זיך נעמען אזוינס גאָר באנוצן?
און דאָך — מען קאָן זיך אויף דעם חוש פון אייניקע פארלאָזן —
מען האָט דערשמעקט אז דאָס קאָן זיין צוגלייך א מיטל
נישט אריינצולאָזן און נאָך מער נישט ארויסצולאָזן.
ס'האָט אָנגעהויבן מיט שטעכל-דראָט צו צוימען
פרייהייט, מענטשן, טרוימען,
און שטעכל-דראָט פארבליבן איז ביז היינט

פון אלץ וואָס מען באנוצט רעם מענטש צו צוימען
דער ביליקסטער פון אלע צוימען.

כאָטש שטעכל-דראָט דערמאָנט אין לאַגערן און תּפּיסות
פּאַראַנען מענטשן וואָס פּאַרשטייען נישט ווי מיאָס ס'איז
פאַר הויף דעם אייגענעם, פאַר אייגענעם רוים,
פון שטעכל-דראָט זיך מאַכן אן אייגענעם צוים.
אויך גערטנער פאַראַן וואָס דעם נאָרטן אייגענעם, דעם בלומען-גאַרטן,
מיט שטעכל-דראָט זיי טוען אָנגורטן.
די בלומען וואָס קענען אזוינס נישט פאַרשטיין
פון צער, עגמות-נפש — זיי זעלבסט-מאָרד באַניין.

איך ווייס אז מען טראַכט:
דאָס שטעכל-דראָט היט פון נגיבות ביינאכט.
איך ווייס אויך אז דער וואָס איז מעריב ערבים
קאָן נישט באהיטן א וועלט פון גנבים.
איך ווייס אז די וועלט איז נישט פול מיט צדיקים אין קיטלען
דאָך — קעגן נגיבה זוכט אנדערע מיטלען.
איך ווייס אז שטעכל-דראָט איז ביליק
דאָך — בעט איך אייך — באנוצט עס נישט פּריוויליק!

אין שטאָט אַ מוזיי

אמסטערדאם שלאָפּט.
קייַן ליכט אין די פענצטער.
די הייזער און גאסן
צוזאמען מיט אָן א שיעור מענטשלעכע מוחות
איינגעהילט זענען אין פינצטערסטער פינצטער.
פארדעכטיק איז איצט יעדער שאַרף
און דער ריר יעדער מינדסטער.
נאָר נאצי-פּאַטרוֹלן באלויכטן זייער באשטיוולטן טראָט
מיט זעלנערשע גרויסע לאַמטערנען.
ווי אומיסטן, עס האָט אויך דער הימל באשלאָסן
די נעכט נישט באשטערנען.

נאָר דאָרט אויף דעם בוידעם
ווי'ס וווינט אַנא פראַנק
דאָרט שלאָפּט איצט נישט קיינער,
די נאכט הייבט דאָרט אָן אינדערפרי
ווען ס'קרייען זיך אויס אלע הענער.
ביינאכט ערשט מען קאָן זיך דאָרט אָנהייבן רירן,
פאָרזיכטיק ריידן א וואָרט,
נישטערן בלעטער, פּאַפּירן.
בייטאָג מען רעדט אויף סמנים,
מען ווינקט, מען מאכט מיט די הענט,
מען לייענט וואָס עס לאָזט זיך נאָר לייענען,
דאָס רוב צייט — מען קוקט אויף די נאַמעטע ווענט.

היינט האָט אַנא באשלאָסן
די ווענט פון איר צימער באצירן
מיט בילדער פון אלטע זשורנאַלן
פון אלטע צייטונגס-פּאַפּירן.

א גאנצן טאָג האָט זי דערביי געארבעט
אויסגעשניטן און סאָרטירט
איין בילד גרעסער – איין בילד קלענער
נישט אָנצוקלעפן אויף די ווענט זיי סתם אזוי
זי וויל די שטוב-מענטשן זאָלן דערקענען
די ווענט זענען באצירט געוואָרן פון א פרוי.

אויבן – נאָענט צום סופיט – זי קלעפט אָן א בילד א גרויס
וואָס ווייזט א גרינעם וואַלד.
אין מיטן וואַלד – א הויז.
אין פענצטער פון דעם הויז – ווי א רויטער פלעק פון בלוט –
א רויז.

לעבן וואַלד זי קלעפט א בילד וואָס ווייזט א פאפוני
א שטיפער.
דאָס בילד וואָס ווייזט א שטיקל פעלד מיט יאגעדעס און בלומען
דאָס קומט אביסל טיפער.
דאָס בילד פון אנטאָקאָלסקים א סקולפּטור
פאסט זיך זייער גוט
אין אַט דעם ווינקל מיט דער טויטער נאטור.
איצט פעלט איר, טראכט זי, אביסל הומאָר
און קלעפט אויף דאָס בילד: פיר אפן וואָס עסן דעם מיטאָג
און ס'שטייט איין טשימפאנזי און קוקט צו נאָר.

איצט קומען די בילדער פון קינסטלער
אזוי – אָן א סדר – ווי אין לעבן זיך טרעפט:
סאָלי איילערס – רודי וואַלי – סאָניא העפט.
ז'האָט אפשר געזען זיי אין קינאָ –
אין וועלעכן פילם שוין פארגעסן –
אין ריי דאָ מיט זיי וועלן שטיין אויך
עליזאבעט – מארגאָרעט
צוויי שיינע פרינצעסן.
דאָס בילד פון „פערסט לאָוו“ וואָס ווייזט דימא דארביין
דארף שטיין לעבן בארימטן סטאר גרעטא גארבאָ.

געבליבן נאך פיר קינא-קינסטלער.
 דער פריילעכסטער - ווי אפגערעדט
 וועט זיין דער לעצטער אין קווארטעט:
 דיי מיכאנד - ליילי בורמינסקי
 גינגער ראגערס - היינץ רימאן.
 זי פילט ווי איר האנט און איר אויג ווערן גענימער
 זי טראכט צום בעסטן פלאץ פאר דריי קעפ מיט שווערע געמיטער
 דעם קאפ פון לעאנארדא דא ווינטשי
 א קאפ פון מיכעל אנדזשעלא
 אונ רעמבראנדס א באקאנטער אלטער ייד.
 זי קלעפט זיי אלע אויס און טראכט:
 דער ייד זעט אויס אזוי ווי איך
 טרויריק, אלט און מיד.
 אנא פראנק טוט א קוק צו דער באצירטער וואנט
 און פרעגט דעם טאטן מיט א ציטער קינדישן אזא:
 וואס זאגסטו, פאפא?
 זיי קוקן איצט ביידע און ווארפן א שמייכל
 צו זיך, צו דער וואנט,
 עס קומט אויך די מאמע, די שוועסטער,
 אט זענען שוין אלע באווייגער פון בידעם.
 זיי קוקן צו דער וואנט, אנא פראנק קוקט צו זיי
 און טראכט זיך: דאס שטיבל זעט אויס איצט
 ווי אין שטאט א מזויי ...
 א מידע, זיי לייגט זיך אריין אין געלייגער.
 פון דרויסן הערט זיך אריין
 ווי ס'שפאלט די שטאט-שטילקייט דער שטאטישער זייגער.
 אין הארץ און אין קאפ די געדאנקען
 אלץ בויערן, נאגן און פרעסן.
 עס רוקן זיך שווער די מעת-לעת'ן,
 אט זענען חדשים שוין וויפל פארלאפן,
 צום סוף פון מלחמה צי מעג מען שוין האפן?
 און ווער וועט דעם סוף פון מלחמה דערלעבן?
 וועט מען דעם טאטן, וואס ער האט געהאט, אינגאנצן אפגעבן?

און נאך דער מלחמה — פאר נומס און פאר שלעכטס —
ווער וועט באלוינען? ווער וועט באשטרעפן?
עס רייסט פון מחשבה זיך איבער דער פאָדעם
דאָס קינד — אַנא פראַנק — ווערט אַנטשלאָפן.

אין דרויסן עס שלאָגט זיך די נאכט מיטן בלאָען באַנינען
די טרעפֿלעכסטע צייט פאר אַ חלום זיך שפּיגען ...

אַנאַ זי איז שלאָף אין הויף פון איר שול,
ס'איז דער הויף פול מיט קינדער.
ס'א יום-טוב א מין פון סוף יאָר,
צי סוף צייט,
א פארבן-שפּיל רוישט און מאכט פריילעך,
נאָר איז ווונדער:
די קינדער נאָר גרויס און די לערער נאָר קליין!
ווער האָט דאָ פארביטן די מאָסן?
די לערער, זיי ריידן — זיי קיינער פארשטייט
און דאָס ברענגט די קינדער פארדראָסן.
די לערער זיך שטעלן מיט די פיס ארויף און מיט דעם קאָפּ אראָפּ
דאָס מיינט אז מען דארף די וועלט איבערקערן.
די קינדער שוין לאַכן און פרעגן פארוואָס,
נאָר ס'מוכט נישט קיין ענטפער — ער ליגט אונטער שלאָס.
ווי קאָן א מענטש טרעטן בייטאָג אויף דער זון,
ביינאכט ווי קאָן ער צעטרעטן די שטערן?
די לערער, זיי מאַכן אַלץ קונצע און מאַכן נאָך צו מיט די הענט,
און ווילן דערקלערן דעם מייז וואָס זיי מיינען,
זיי שטראַשען די קינדער מיט שרעקלעכע שמיץ
און דראָען זיי אויך מיט פארשטיינען.
די קינדער, אין אַנגסטן, זיך גיבן די הענט
און ווילן זיך אַלע צעלויפן,
נאָר אַנא פארהאַלט זיי און שיט פאר זיי אויס
פעקלעך מיט זיסוואַרנ א הויפן.

דער הויף ווערט פארוואנדלט אין א צירק-שפיל-ארענע
מיט בענק רונד ארום, געבויטע ווי אויף טרעפ,
די קינדער פון אויבן זיי קוקן אראָפּ אין ארענע
און זעען דאָרט מענטשן מיט היהשע קעפּ.
טיגערס און לייבן און וועלף
שטשורען די ציין ווי די זעגן
און אנדערע מענטשן - מיט מענטשישע קעפּ -
בויען אויס גראטעם ארום
און פארשטעלן די חיות די וועגן.

עס נעמט נישט קיין סך און ס'כאווייזט זיך א גרייז -
א צעפלאַכטענע באָרד א גאנץ ווייסע -
ער ווארפט אום די גראטעס, די חיות פארשווינדן,
ער בלייבט איינער אליין,
אין פארביקע וואַלן ווי אין א מעשה.
אנא דערקענט אים - ער איז צו דער רעכטער צייט געקומען
נאָר ווי געווינטשן -
ס'איז דער אלטער לעאָנארדאָ דא ווינטשי.
ער שמייכלט צו די קינדער,
ער רופט זיי צו לבנהדיקע פעלדן
איינגעהילטע אין א בלאָען שלייער.
די קינדער רינגלען אים ארום,
נאָר פלוצעם טוט זיך נאָר איין דריי ער
און כאפט דעם אָנבליק נאָר פון רעמבראנדס ייד
וואָס ענלעך צום אמסטערדאמער חזן מאיר.
דער אלטער זינגט אויס פאר די קינדער
א חנוכה-ליד פון פארצייטן
ווען ס'האָבן ניכורים באשלאָסן
דעם גורל פון פאָלק זייערן בייטן.
זייער טאט טוט פון לאנג, ווי באווסט,
זייער פאָלק אסך כבוד פארשאפן.
מען דארף צו מאַל שענקען דאָס לעבן פון ברוסט
און נישט לעבן א לעבן ווי שקלאפן.

פארשווינדן דער ייד און פארשווינדן דא ווינטשי,
פארשווינדן די קינדער וואָס גלייבן און גאפן,
ס'איז פוסט די ארענע,
עס טאנצן ארום דאָ פיר אפן.
די אפן זיי שטעלן זיך אויף
מיט אפן-טריט שווערע און מידע
און בויען אליין פון זיך אויס
אן אור-אור-אור-אלט-נייע אפן-פיראמידע.
די פיראמידע ווערט פארשטיינערט
אַט איז זי אין איין קאַפּ נאָר פארוואנדלט.
מיכעל אנדזשעלאָ שטייט לעבן קאַפּ
און האקט אים מיט א דאָלעטע אין קאַפּ אריין
אז א שטיינערנער קאַפּ מוז פון א לעבעדיקן קאַפּ
פיל שענער זיין.
די קינדער קומען אלע צו גיין
און קוקן זיך צו
ווי עס באקומט לעבן א קאַפּ פון א שטיין.
דער סקולפּטאָר פילט אויף זיך די בליסקן פון איערן קינד,
פארשעמט זיך און פארשווינדט.

ווערן די קינדערלעך טרויריק
ווי ס'ווערן אין הארבסט די פארנאכטן.
בעטן זיך אלע ביי אנא'ן
א פריילעכע שפיל זאָל פארטראכטן.
זאָגט אנא — וואָס געבליבן ווי פארדאנהט איז —
לאָמיר גיין אין וואַלד אריין
קלויבן רויטע יאנעדעס.
הייבן קינדער אָן צו גיין
אויף סטעטשקעס גלייכע און קרומע
ביז צום וואַלד, צו פוס פון בארג,
אלע אָנגעקומען.
ביימער רוישן, פייגל זינגען,
גריין די בלעטער, א ווינטעלע טוט בלאָזן,

יאגעדעס די קעפלעך שטרעקן
מען זאל זיי זען צווישן גראָזן,
קינדער קלויבן זיי און עסן.
צווישן קינדער זיך באווייזן
מיידלעך צוויי — ווי צוויי פרינצעסן.
בידע טראָגן אויף די קעפּ
קוישן צוויי, פול מיט מאראנצן,
בידע באַרוועסע, ווי'ן סטעפּ,
הייבן אָן צו טאנצן.
ווארפן פון זיך שלייערן
אלערליי קאַלירן,
אין זיי די קינדער זיך פארשלייערן
און א טאנץ פארפירן.
טאנצן קינדער, ס'טאנצט דער וואָלד,
איינע — אנא — ציטערט.
אין איר קינדהייט איז איר קאלט,
ס'איז איר הארץ פארביטערט.
וואָס קאָן זי צוטראכטן נאָך
די קינדער צו דערפרייען
ווען זי זעט אויף יעדן בוים,
מיט ביססן, זעלנער שטייען.
ווי דער טאנץ צעפלאקערט זיך
און ס'דוכט זיך אז ס'איז שפעט
קומען אָן ארטיסטן פיר
געאָרעמט — איין קווארטעט
און איינער, א גאנץ פריילעכער,
א מינע גיט א מאַך ער
און זאָגט צו אנא'ן אז ער איז
פון פאך א פריילעך-מאכער.
די ארטיסטן בלאַנדזשען אום
אָן א היים, אָן עסן,
אפשר ווייסט אנא א שפּיל
צו שפּילן אין א פיעסע.

אנא זאָגט זי האָט פארטראַכט
א שפּיל נישט פאר ארטיסטן
שפּילן דארף די גאנצע וועלט
ראָלן! אָן סטאטיסטן!

טראָג פאָר די שפּיל! זיך בעטן אלע
און אנא פראַגט דערשיינט פאר זיי
אָנגעטאָן ווי דעמבראנדס כּלח:
די שפּיל וואָס כּהאָב פארטראַכט
איז אזוי פשוט
אז עס קאָן זי יעדער איינער שפּילן:

אויף דער וועלט — ווי אויף א בינע —
מענטשן זיך באַגעגענען.
אָן זיך צו קענען
מען טוט זיך דערקענען.
ווען איינער זעט אין צווייטנס אויגן
בליקן טריבע
דערלאַנגט ער אים א בינטל בלומען
מיט א שטראַל פון ליבע.
און זיי האָבן זיך ליב איינער דעם אנדערן
און די גאנצע וועלט טוט זיי נאָך
און זינגט:
די ליבע שטאַמט פון א מין זאנג
וואָס וווּ נאָר מען פארזייעט אים
וואַסס ארויס געזאנג!

אויף דער וועלט — ווי אויף א בינע —
מענטשן זיך באַגעגענען.
מענטש, איך וויל נישט וויסן ווער דו ביסט,
פון וווּ דו קומסט,

איך ווייס דו דארפסט מיך,
אזוי גוט ווי דו ווייסט אז איך דארף דיך.
לאָמיר זיך העלפן איינער דעם אנדערן!
און זיי העלפן זיך איינער דעם אנדערן
און די גאנצע וועלט טוט זיי נאָך
און זינגט:

מענטש דעם מענטשן דארף האָבן
דער מענטש מוז די שינאה באַגראָבן
דער מענטש מוז זיך לערנען ביים מענטשן
צו לעבן ווי עס פאסט פאר א מענטשן.

אויף דער וועלט – ווי אויף א בינע –
מענטשן זיך באַגעגענען.

מענטש, איך ווייס דו גארסט נאָך פרייד און נאָך נחמה
איך ווייס דו ווייסט וואָס פאר אן אומגליק ס'איז מלחמה.
דו ווייסט אז איך גאר אויך נאָך פרייד אין א רויקער היים
נאָך א ווירדיקער עלטער נאָך א לעבן פון מי
נאָך גשמיותדיקע זאָרגן – צו א גייסטיגן פליי.
לאָמיר זיך געבן דאָס וואָרט
לאָמיר זיך געבן די האנט
אז איינער קעגן צווייטן
וועט קיין מאָל אין לעבן
נישט אויפשטעלן קיין וואנט
און איינער דעם צווייטן וועט העלפן אויסשמירן
א מענטשלעכע מענטשן-וועלט ווו הערשן וועט פרידן.
און זיי העלפן זיך בויען דאָס וואָס זיי האָבן זיך געווינטשן
און עס טוען זיי נאָך פון גאנצער וועלט די מענטשן
און אלע זינגען:

לאָמיר אויסבויען דאָס וואָס מיר ווינטשן
א וועלט א מער מענטשלעכע לאָמיר אויסשמירן
און לעבן צוזאמען, פעלקער און שטאמען,
אין פרייד און אין פרידן
און בענטשן די ליבע פון מענטשן צו מענטשן

די קינדער און פעלקער מיט ליד לאַמיר בענטשן
ווייל קינדער און פעלקער
נישט מערער ווי מענטשן.

די ארטיסטן און די קינדער שרייען: בראוואָ!
שרייען: אַנאַ-אַ-נאַ! שרייען: ביס! ביס!

.....

די וואָר אין חלום טוט אַ ביס ...
אַנאַ פראַנק איז ווידער וואָך
זי הערט דעם קלאַנג פון דריבנע טויבן-טריט
וואָס טרעטן אויף דעם בוידעם-דאָך
און הערט אריין פון גאס
דעם קלאַנג פון שפּאַז אין גענדרזן-מאַרש
וואָס לאָזט אונטער די טריט נאָך האַס.

וואָס ווייטער געשען איז
איז לאַנג שוין באַקאַנט.
דער גורל פון אַנאַ'ן
פאַר וועלט איז אַ שאַנד.
ס'שטייט נאָך דאָס הויז
אין דער שטאָט אַמסטערדאַם
עס קומען דאָרט מענטשן
פון יעטוועדן שטאַם.

אין צימער פון אַנאַ'ן
נאָך שוועבן די טרוימען.
דער טרוים פון איר ליבע
ביז היינט האָט קיין רוים ער.

עס לעבט דאָרט די וואַנט
אין דעם צימער דעם קליינעם
וואָס אַנאַ באַצירט האָט
מיט בילדער מיט שיינע.

קינדער און יוגנט און קלוגע זקנים
קומען אין הויז און ווערן געוואָר
ווי מענטש קאָן מענטש בלייבן
אין אוממענטשלעכער וואָר.

זיי בלייבן דאָרט שטיין
ביי דער וואנט מיט די בילדער
פארטראַכט און פארהלומט זיי קוקן צו זיי
פון וואנט אנאָם בליק - ווי א שטראַל - פאלט אויף זיי
דאָס הויז איז געוואָרן
אין שטאַט א מוזיי.

שטום און טויב

יעדן פרימאָרגן
ווען זון קלאַפט אין פענעמער
מיר זאָגן די בשורה
אויפסניי אז ארויס זי איז,
עפן אויפסניי איך די ספרים און ביכער
מיט גרויסע און דריבניגע אותיות
און לייען דאָרט און לייען
וואָס איז געוואָרן פון מענטשלעכע טרוימען
וואָס זענען פארוואַנדלט געוואָרן אין וואָר
און לייען אויך פון טרוימען
וואָס דארפן אין וואָר זיך פארוואַנדלען
און איך פיל א מיין טעם וואָס דערמאנט ווייניק אין ראָזשינקעס
און מערער אין מאַנדלען.

פארטראַכט איך זיך טיף
אין נאָר אלטע פסוקים
אין לידער געטאַקטע פון נייערער צייט
ס'איז אלץ אזוי נאָענט מיר און אלץ אזוי ווייט.
די אותיות לויכטן
די שורות אויף פארמעט און בלעטער נאָך ברענגען,
מיט פייער פון קללות מיט פייער פון לויב,
די שפראַכן און איך, מיר טוען זיך דערקעגען,
מיר האָבן אמאָל דאָך גערעדט און געהערט זיך
און איצט
אויג אויף אויג מיר שטייען
און נאָר די זון וואָס קוקט אין שויב
זעט אונדז ווי מיר שטייען
שטום און טויב.

מען רעדט נישט מער די שפראכן דאָ
מען הערט נישט זייער קלאנג
די ספרים פאר זיך
און איך אין מיין הארצן פאר זיך
מיר ברענען אויס א טויב-שטום-געזאנג
וואָס האָט אמאָל און ערשט נישט לאנג
גערעדט, געבענטשט, געשאַלטן און געזונגען,
דערמאנט יידישן צער, צומאָל א העלד וואָס האָט זיך אָנגענומען
פאר יידן ווי א גבר,
די טאט און אָפּפער פון די מכביער,
די זינגענדיקע בריוו פון ליאדעווער רעב זלמן שניאור,
די ליידן פון אנוסים
און מ'האָט געהערט אויף אלע נאסן:
עמך ישראל צריכין פרנסה!

גערעדט האָבן דאָ יידן
מיט גרייזן און קאָרעקט
באקאָמעצט אונדז די טאָטעס
די מאַמעס מיט גריזאָטעס
נאָר ס'האָבן שפראכן יידישע
דאָ הייוונדיק געשמעקט.

ווער גערעדט ס'האָט שקציש
ווער מיט גרויס דרך ארץ
געהערט האָט מען אויף נאסן
ישעיה, ביאליק, פּרץ.
איצט שטיי איך אויג אויף אויג
מיט אלטע ספרים און מיט גייע ביכער,
מיר קוקן אָן זיך און מיר טוען זיך דערקענען,
מיר האָבן דאָך אמאָל געהערט און גערעדט אין די שפראכן
אן עדות דאָ זענען די אותיות און שורות

וואָס אויף פֿאַרמעט און אויף ביכער-בלעטער ברענגען
מיט פייער פון קללות און מיט פייער פון לויב
און איך וואָס ברען מיט זיי צוזאַמען
שטום און טויב
און שרייב די שורות וואָס דערמאנען אמאָליקע יאָרן
נאָר מיט דער שפראַך וואָס איך הער אין זיכרון.

א זשמעניע געזאנג

געלאָזט די מאמע לעבן טאטן
אויף אלטן בית-עולם פון שטאָט.
מיר קומען אהיים טויט-מידע, צעבראָכן,
די ווונד איז נאָך אָפן, דאָך רינט נישט קיין בלוט:

איר צימער עם שטייט ווי זי האָט עם געלאָזט
קיין זאך נישט גערירט, נישט די סלענצטע.
מיר קומען אריין און מיט אונדז פליט אריין
א פויגל דורך אָפענעם פענצטער.

א זוניקער פויגל — א זשמעניע געזאנג —
און קליין ווי די מאמע איז געווען.
ס-א גרום פון דער מאמען,
צי טאקע די מאמע אליין?

אינהאלט

5	פליענדיקע אותיות
8	אלף-אן אנהויב פון אמת
10	כרויט און ברכה
11	גוט און גערעכטיקייט
12	אין א דענקמאל דער אפענער טיר
13	הלל אויך
14	אין וועלט און אין שלום
15	א זין זיין זיין
16	חלום
17	פון וואכעדיקע טעג יום-טוב
18	א יוד אז ער איז צו גרויס
19	רעיונות פון א סופר
23	די תפילה פון ווערטער
26	גאלד און פייער
27	דער ווייס-בלאָער-הימל פארטונקלט זיין בלאָ
30	דריי פילאָסאָפן
38	שמעון דער טרעגער און דער קאפיטאן
40	געשטארבן דער באם
42	לאָמיר זיך אויפהערן דינגען
44	איך ווייס אז ס'איז ביליק
46	אין שטאָט א מוזיי
57	שטום און טויב
60	א זשמעניע געזאנג

לעסטאָר: שלום רובינגער
טעכנישער רעדאקטאָר: שמעפאן לעפאָיעוו

דערשינגען: 1984
פאָרמאט: $16/61 \times 86$
פארלאג-בויגן: 1,96
דרוק-בויגן: 4

פאָליגראפישע אונטערנעמונג:
"13טער דעצעמבער 1918"
בוקארעשט — ס.ר. רומעניע

ISRAIL BERCOVICI

LITERE ZBURĂTOARE

— poezii —

**EDITURA KRITERION
BUCUREȘTI, 1984**